

svět katolickými očima MONITOR

publicistický čtrnáctideník

ročník XVI., číslo 2

27. I. 2019 / neprodejné

Z OBSAHU	Pět novoročních předsevzetí kardinála Saraha	04
	Naděje – vlastnost charakterního člověka	10
	Ekumenismus střízlivým pohledem	14

Foto: P&M Červení / Člověk a víra

Manželství? Manželství!

Člověk se zpravidla rodí do rodiny, ve společenství rodiny prožívá čas, který je mu dán, a v příznivém případě také svět v rodině opouští. Povahou své existence je bytostí rodinnou. Dnešní rodiny žijí v nej-různějších podmínkách a mají tendenci se vymezovat rozličnými způsoby. O to důležitější je, abychom měli před očima určitý ideál rodiny, jenž může být inspirací i výzvou k následování. Vzor takové rodiny můžeme čerpat ze dvou zdrojů: jeden z nich je povahy duchovní. Měli jsme jej živě před očima a v srdci v právě uplynulých dnech vánočních. Je to Rodina z Nazareta, tvořená Marií, Josefem a Dítětem Ježíš, jak je lidstvo zná už po dva tisíce let

a jak vycházejí z duchovní tradice Božího lidu po mnohá tisíciletí.

Druhým zdrojem je pro nás poznání vědecké, všechny ty poznatky založené na pečlivě naplánovaných výzkumech. Je zajímavé, že všechny komplexní jevy, jež se nám spojují s rodinou, se moderní vědě daří zkoumat až v posledních desetiletích. Ono to ostatně není snadné, jak měřit lásku mezi dítětem a matkou, dítětem a rodiči, mezi oběma rodiči navzájem. A přesto i zde dosáhla věda významných poznatků. Pozoruhodné je, že v mnohém „objevuje Ameriku“, když dává za pravdu odvěké zkušenosti lidstva, že nejlepším prostředím pro vývoj lidské-

ho jedince je rodina založená na trvalých vztazích mezi otcem a matkou. Taková rodina, v níž dítě zakouší bezpodmínečné přijetí, lásku, kterou si ničím nemusí zasloužit, je skutečnou kolébkou lidství.

Člověk je člověkem od okamžiku početí, a kdyby jím nebyl, nemohl by se jím nikdy stát. Proces probouzení a aktualizace lidství se děje skrze prvotní citové vztahy ke klíčovým osobám. Dítě se stává samo sebou tak, že se identifikuje s osobou téhož rodu, jako je ono samo, tedy chlapec s tatínkem a dívka s maminkou. Zároveň se učí rozumět „druhé polovině

Dokončení na str. 3

Open Doors: Počet pronásledovaných křesťanů narůstá

Na celém světě roste počet pronásledovaných křesťanů. Vyplývá to z právě zveřejněného indexu pronásledování zpracovaného organizací *Open Doors*. V současné době trpí pronásledováním více než 245 milionů Kristových následovníků. Mezinárodní organizace *Open Doors* zkoumala situaci ve 150 zemích. Celosvětový index pronásledování vydává už 15 let.

„Současná situace pronásledovaných křesťanů a jiných menšin je katastrofální a znepokojující,“ uvedl Markus Rode, ředitel německé sekce *Open Doors*. „Svoboda vyznání je masově potlačovaná. Jestliže miliony poškozených lidí nemají žádnou šanci upozornit na svoji situaci, musejí politici a my, jakožto křesťané, učinit daleko více než doposud. Pronásledování křesťané nás prosí o modlitbu, aby byli utvrzeni ve víře.“

Do první desítky zemí, v nichž jsou křesťané nejvíce pronásledováni, patří Severní Korea, Afganistan, Somálsko, Libye, Pákistán, Súdán, Eritrea, Jemen, Írán a Indie, která se na indexu ocitla letos poprvé. Jako nechvalný příklad zhoršení života pro křesťany jmenuje mezinárodní organizace Čínu. Tato země se posunula ze 43. na 27. příčku a je – jak čteme v raportu – „dokonalým příkladem stále většího omezování náboženské svobody stále represivnějším režimem“. V uplynulém roce tam bylo uvězněno více křesťanů, než v kterékoli jiné zemi.

Foto: opendoorsusa.org

Open Doors zmiňuje také problém prosazování nábožensko-nacionalistické politiky v Indii, Turecku, Barmě, Laosu, Bhútánu nebo Nepálu. Tamní vlády chtějí tímto způsobem „zvýšit nátlak na křesťany a jiné náboženské menšiny“. Podle nejnovější zprávy „ve stále větším počtu zemí křesťané zakoušejí sociální exkluzi a útisk ze strany státu, protože se nechtějí řídit určitou ideologií či náboženstvím, nýbrž svou vírou.“ Obtěžování a zastrahování je často nutí k životu v podzemí a vážně omezuje právo na náboženskou svobodu.

Open Doors poukazuje také na rostoucí pronásledování ze strany islámské-

ho extremismu, zejména v Asii a Subsaharské Africe, ve státech jako je Libye nebo Egypt. V Nigérii bylo za loňský rok zavražděno pro víru 3731 křesťanů, více než ve všech dalších zemích světa. Organizace *Open Doors* označuje rovněž za neopodstatněné zprávy o tom, že teroristická organizace „Boko Haram“ byla poražena. Jak čteme ve zprávě, také „záležitost Asie Bibi v Pákistánu jasně ukázala, jak nesmírnou nenávist ke křesťanům pěstují společnosti do značné míry nábožensky indoktrinované“.

Vatican News

Čína: Děti a nezletilí do 18 let nesměli na vánoční bohoslužby

Referoval o tom pro agenturu AsiaNews o. Stanislav ze severovýchodu Číny. Den před Narozením Páně jej navštívili funkcionáři ze státního úřadu pro náboženské záležitosti, aby mu u příležitosti vánočních svátků poblahopřáli. Při té příležitosti mu však oznámili, že děti a mladiství do 18 let se z bezpečnostních důvodů nesmějí účastnit vánočních bohoslužeb.

O. Stanislav namítl, že existuje mnoho problémů, o kterých lze diskutovat. Mnohé domněnky jsou však pouhým názorem, z něhož nelze činit normy a ze-

všeobecnit je tak, aby byly ústavní a zákonné na politické rovině. Funkcionáři však na farářův argument nereagovali a rozloučili se.

V čínském tisku bylo zveřejněno prohlášení mluvčí ministerstva zahraničí Lu Kchang, která tato vánoční opatření komentovala v odpovědi na dotazy novinářů slovy: „Vy nechápete Čínu. Víte kolik v Číně existuje legálních buddhistických, taoistických a křesťanských chrámů? Čínští občané se ze zákona těší plně náboženské svobodě! Přijali jsme pouze

opatření proti teroristům a extremistům, abychom umožnili lidem plně požívat náboženské svobody.“

Zmíněný čínský farář k tomu poznamenává, že před kostelem byla policejní hlídka, která děti a mladistvé do 18 let na bohoslužby nepouštěla.

cirkev.cz

SLOVO BISKUPA

DR Kongo: Volby byly zmanipulované, říkají biskupové

Podle předběžných výsledků prezidentských voleb v Demokratické republice Kongo se vítězem stal opoziční kandidát Felix Tshisekedi. Biskupská konference Konga prohlásila, že výsledky hlasování nekorrespondují s údaji, které zaznamenali pozorovatelé katolické církve. Druhý opoziční kandidát Martin Fayulu označil vítězství Tshisekediho za volební puč.

Foto: thenational.ae

Po oznámení předběžných výsledků voleb byl ve většině země klid, v hlavním městě Kinshase nepropukly žádné významnější protesty. Místní násilí a úmrtí byly nicméně zaznamenány v některých částech země.

„Podle našich zjištění nekorrespondují výsledky voleb zveřejněné volební komisí s údaji, které zaznamenali naši pozorovatelé ve volebních místnostech,“ uvedl generální sekretář Biskupské konference Konga Donatien Nshole.

Biskupové se obávají rozšíření násilí a represí. Vyzývají proto, aby občané

Konga ukázali svojí občanskou uvědomělost a vyhnuli se užití násilí.

„Pokud dojde ke zpochybnění výsledků voleb politickou stranou, vyzýváme, aby byly využity právní prostředky dané ústavou a volební zákonem. Voláme Krista, prince pokoje, aby nás osvitil svým duchem a provázel naší zemi v tomto čase,“ dodal Donatien Nshole.

Pokud se nerozhoří vážný konflikt, bude to poprvé od získání nezávislosti před 59 lety, kdy bude moc předána prostřednictvím voleb.

cirkev.cz

Na začátku roku se zamýšlíme nejen nad tím, co nás čeká, ale i nad tím, co jsme prožili a jak to ovlivní naši budoucnost. Jen správné pochopení toho, co bylo, nám aspoň částečně odkryje záhadu toho, co bude. V rozmezí dvou let (2018–2019) si připomínáme pět výročí: sto let republiky, osmdesát let Mnichovské smlouvy, sedmdesát let od Únorového puče, padesát let od invaze vojsk Varšavské smlouvy a třicet let od tzv. sametové revoluce. Z každé z těchto událostí se můžeme poučit. První z těchto výročí slavíme, druhé, třetí a čtvrté si jen se smutkem připomínáme a to poslední zase oslavujeme. Můžeme konstatovat, že jsme byli (a jsme) velmi závislí od mocenské hry větších a silnějších, ale že bez naší spolupráce nedosáhneme pravé svobody. Jde o to, abychom se vždycky přidali na stranu pravdy. Musíme si přiznat, že ne vždycky se to podařilo. A nemůžeme si dělat iluze, že všechno už skončilo, že jsme na konci dějin. Stále se od nás vyžaduje schopnost rozlišovat pravdu od lži.

A jaké má místo Církev v této hře? Může to vše nějak pozitivně ovlivnit? Bojištěm Církve, jeho pravým místem je lidské srdce. Tam se odehrává to hlavní, tam se vyhrávají nebo prohrávají ty hlavní bitvy. To si uvědomuj (a častěji lépe než sami katolíci) i nepřátelé křesťanské vize života, a proto tam nejednou vnášejí falešné tóny. Na první pohled vypadají velmi sympaticky a progresivně, v skutečnosti obsahují smrtelný jed. Například už se veřejně nehlasá heslo z roku 68, že je „zakázané zakazovat“, co samo o sobě je protirečení, ale často se podle něho postupuje, především v oblasti morálky. Mnoho se mluví o právech, ale velmi málo o povinnostech. Jenže právo nemůže být bez povinností. Každá povinnost, i ta nejmíň náročná, obsahuje v sobě i kus oběti, kus kříže. Kdo je dobrovolně vezme na sebe a s radostí nese, ten představuje pravého Kristova následníka.

Žehná Mons. Ladislav Hučko

Mons. ThDr. RNDr. Ladislav Hučko, CSc., apoštolský exarcha řeckokatolické církve

Dokončení ze str. 1

lidstva“ – tedy chlapec světa žen a dívka mentalitě mužů – právě tím, že pozoruje v nesčetných situacích jednání, někdy vyjednávání rodičů, vzájemné hledání, vymezování a doplňování. Vždyť člověk byl stvořen jako muž a jako žena a ve spolupráci a spojení obou je teprve plnost, dynamika a možnost předávání života. Dítě se tak učí přijímat své ohromné vývojové možnosti, ale zároveň i danosti a meze, s nimiž je třeba se naučit žít. Zakouší tak i to, že je, podobně jako jeho rodiče, podrobena řádu, někdy říkáme zákonům lásky, jež nás orientují i dávají meze našemu snažení. K nim patří i to, že si další, navazující podobu lásky má podle svých sil i zasloužit.

Vidíme tedy, že dobrým a Stvořitelem i přírodou chtěným prostředím pro člověka a pro jeho vývoj je rodina, založená na trvalém vztahu mezi mužem a ženou – a oč tu jde jiného, než o manželství jakožto žádoucí a solidní konstitutivní základ, to optimální připravené prostředí (při všem vědomí naší lidské slabosti) pro předávání daru života a pro jeho rozvoj.

PhDr. Jaroslav Šturma
dětský psycholog,
člen Papežské
akademie pro život

PĚT NOVOROČNÍCH PŘEDSEVZETÍ KARDINÁLA SARAHA

Počátek nového roku je skvělou příležitostí k tomu, abychom se zavázali k novým návykům a změnám, o nichž věříme, že nás učiní lepšími lidmi. Tato „novoroční předsevzetí“ mívají často podobu odhodlání více cvičit, jíst zdravě nebo snížit životní náklady. Ale co kdybychom se místo takovýchto obvyklých předsevzetí letos rozhodli zlepšit náš duchovní život?

Koneckonců tělocvik nás do nebe nedostane a „nejen chlebem živ je člověk“ (i kdyby byl bezlepkový, paleo nebo keto!). Pro letošní návrhy na zlepšení našeho duchovního života jsme se podívali do prací kardinála Roberta Saraha, prefekta Kongregace pro bohoslužbu a svátosti.

Zavázat se k dodržování svatých hodin

„Nejdůležitějšími okamžiky v životě jsou hodiny modliteb a adorace. Dávají zrod lidské bytosti, utvářejí naši pravou identitu; zasazují naši existenci do mystéria.“¹

Kardinál Sarah trvá na tom, že nejdůležitější a duchovně nejprospěšnější chvíle v našem hektickém světě jsou ty, které strávíme v modlitbě a při adoraci našeho Pána. Proč se tedy neúčastnit svatých hodin, pokud se ve vaší farnosti konají adorace Nejsvětější svátosti? A pokud se nekonají, co se třeba zavázat, že každý týden strávíte hodinu před svatostánkem? Tyto tiché modlitební chvíle budou přinášet ovoce nejen ve vašem duchovním životě!

Znovu se zaměřit na liturgii, ne na osobní preference

„... Pokud si vytváříme liturgii pro sebe, odvádí nás to od Boha. Stává se z ní směšná, vulgární, nudná divadelní hra. Nakonec budeme mít liturgii, která připomíná varietní představení... Věřící pak odcházejí domů... aniž by se osobně setkali s Bohem nebo jej zaslechli v nejniternějších hlubinách srdce... Naším referenčním bodem by měl být samotný Bůh. Máme však... různá pojetí liturgie, která jdou tak daleko, že zapíříčňují vzájemné

Kardinál Robert Sarah. Foto: Edward Pentin

odmítání, nepřátelství, nebo dokonce studenou válku... Až příliš často stojíme jeden proti druhému, každý uzavřen ve své malé kapli... Zbožnost je nahrazována ideologií... Když člověk ctí starobylé církevní obřady, ale nikoli v lásce, pak umírá. Domnívám se, že to je situace těch nejextrémnějších přívrženců různých liturgických škol... Liturgie je moment, kdy Bůh z lásky touží být v hlubokém spojení s lidmi. Pokud opravdově prožíváme tyto posvátné okamžiky, můžeme se setkat s Bohem. Nesmíme padnout do pastí, která se snaží omezit liturgii pouze na zážitek bratrské družnosti.“¹

Ouha! Kardinál Sarah nám jako dobrý otec neváhá rázně, ale láskyplně připomínat, že v liturgii, mši svaté, jde v první řadě o Boha, o setkání s Jeho láskou a o projevení naší lásky k Němu. Snad by dobrým předsevzetím pro tento rok

mohlo být rozhodnutí soustředit se na liturgii v jejích různých formách a cenit si jí za to, čím je, a nikoli co si myslíme, že by měla být. Pokud jste ještě nikdy nebyli na tridentské mši svaté, rozhodněte se, že se jedné nebo dvou zúčastníte. Pokud se vyhýbáte novému mešnímu obřadu, rozhodněte se, že na něj několikrát zajdete a využijete příležitost vidět, jak Bůh touží komunikovat se svým lidem, místo abyste v duchu neustále uvažovali o tom, co se vám líbí či nelíbí na mši svaté, které se účastníte. Kardinál Sarah nám připomíná tuto důležitou věc, abychom na ni pamatovali bez ohledu na naše liturgické preference, kdykoli a kdekoli se v roce 2019 budeme účastnit mše svaté.

Klečet při přijímání

„Klečet při proměňování (pokud nejsme nemocní) je také důležité. Na Západě se

1 SARAH, Robert a Nicolas DIAT. *Bůh, nebo nic: rozmluva o víře s Nicolasem Diatem*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2016.

jedná o akt tělesné adorace, kterým se pokořujeme před naším Pánem a Bohem. Je to vlastně modlitba. Tam, kde z liturgie vymizelo klečení a poklekávání, by mělo být obnoveno, obzvláště při svatém přijímání. Drazí otcové, tam, kde je to možné, s pastorační obezřetností, o níž jsem se zmiňoval dříve, poučte své věřící o tomto nádherném aktu zbožnosti a lásky. Znovu poklekejme v úctě a lásce před naším eucharistickým Pánem!²

„Liturgie se skládá z mnoha drobných rituálů a gest – každý z nich dokáže vyjádřit tyto postoje plné lásky, synovské úcty a hluboké lásky k Bohu... Právě proto je vhodné podporovat krásu, vhodnost a pastorační hodnotu praxe, která se rozvíjela během dlouhého života a tradice církve, akt přijímání eucharistie do úst a vkleče. Velikost a vznešenost člověka stejně jako nejvyšší projev jeho lásky ke svému Stvořiteli spočívá v klečení před Bohem.“³

Kardinál Sarah píše a hovoří o tom, jak s úctou a důstojně přijímat eucharistii. Zdůrazňuje, že pěstování úcty k eucharistii a obnova smyslu pro posvátno v liturgii vyžaduje náležité pozice těla a postoje věřících, když přistupují ke Kristu pod způsoby chleba a vína. Co kdybychom se tedy letos řídili jeho ra-

dou a přijímali eucharistii do úst a nebo vkleče do úst? Podle kardinála to pomůže prohloubit lásku k Ježíši ve svátosti oltářní a svědčit o Boží velikosti.

Sloužit chudým

„Neexistuje autentičtější vztah k Bohu než při setkání s chudými. Protože to je zdroj života v Bohu: chudoba... Dějiny ukazují, že když církev začíná být méně světskou, její misijní svědectví září mnohem jasněji.“⁴

Kardinál Sarah vyrůstal na africkém venkově. Velmi hluboce chápe, co to znamená potýkat se s chudobou a jak je důležité být misionářem každému, s kým se setkáváme. Proč se tedy letos nesnažit být misionářem v našich společenstvích a sloužit těm méně šťastným? Dobrovolnická práce při vaření polévek, sbírání a rozdávání příkrývek a hygienických potřeb bezdomovcům, spolupráce s *Habitat for Humanity*, sponzorování dítěte prostřednictvím organizace, jako je například *Compassion*, nabídka bezplatné pomoci těm, kdo vám nemohou zaplatit, je jen několik způsobů, pro které se můžete v letošním roce rozhodnout.

Být potichu

„Zvuky a emoce nás oddělují od sebe samých, zatímco ticho vždy člověka vede k tomu, aby se zamýšlel nad vlastním životem... Největší věci vznikají v tichu – ne v hluku a v projevování povrchní bo-

hatosti na události, ale v hluboké jasnosti niterného vidění... Povrchní, domýšlivý a upovídaný člověk je nebezpečná bytost. Dnes tolik rozšířený zvyk svědčit na veřejnosti o Božím milosrdenství, kterého se člověku dostává v nejniternějších hlubinách lidské duše, představuje nebezpečí povrchnosti, sebeklamu o niterném přátelství s Bohem a domýšlivosti... Kristus žil třicet let v tichosti. Poté během svého veřejného působení odešel na poušť, aby naslouchal Otcovi a hovořil s ním. Svět nutně potřebuje ty, kdo budou odcházet na poušť. Protože Bůh hovoří v tichu.“⁴

Toto může být nejobtížnější předsevzetí, nicméně kardinál Sarah opakovaně zdůrazňuje význam ticha v životě člověka, chce-li duchovně růst a zrát. Učit se, jak v tichosti trávit čas s Bohem, meditovat a rozjímat je náročné. Vyžaduje to odhodlání a cvik, ale plody takovéto práce jsou mnohem lepší, než lze vyjádřit slovy. Možná je letošní rok příležitostí předsevzít si, že budete růst ve svém modlitebním životě pomocí každodenních chvil v tichu, kdy Bohu umožníte, aby vám projevil svou hlubokou lásku.

Laura Ricketts

epicpew.com

Přeložil Pavel Štíčka

2 konference *Sacra Liturgia*, Londýn 2016

3 *Svatost lásky*. Předmluva kardinála Roberta Sarah. In: Prázdninová příloha *RC Monitoru* 16/2018

4 SARAH, Robert a Nicolas DIAT. *Síla ticha: proti diktatuře hluku*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2018.

VYDÁVAT SVĚDECTVÍ příprava na mimořádný misijní měsíc říjen 2019

Milí čtenáři,

protože v letošním roce budeme v říjnu prožívat papežem Františkem vyhlášený mimořádný misijní měsíc, rozhodli jsme se vás do příprav a v našem případě tedy především do obsahu *RC Monitoru* aktivně zapojit. Arcibiskup Jan Graubner v pastýřském listu k tomuto tématu mj. vyzval, abychom „dělali běžné věci s misijní horlivostí“. Jsme si jisti, že s tím máte aktivní zkušenost a snažíte se o to.

Chceme vás požádat o krátká osobní svědectví a příběhy z vašeho života, kdy jste se ocitli v situaci, že jste svým postojem vyjádřili, komu jste uvěřili a proč jednáte možná jinak, než ostatní. A tím se třeba i povedlo lidem kolem vás ke Kristu přiblížit. Víru si nemůžeme nechávat jen pro sebe. Tím, že ji dáváme dále, ona také významně roste.

Napište nám na redakce@rcmonitor.cz nebo na poštovní adresu! Vaše příspěvky pomohou druhým i nám!

redakce *RC Monitoru*

Foto: Grant Whitty / Unsplash

P. SYLWESTER ZYCH

Mučedníci komunismu

V předcházejících číslech jsme se věnovali osudům kněží, kteří byli zabiti či zemřeli za velmi podivných okolností v komunistickém Polsku v 80. letech. Dnes k nim připojujeme portrét P. Sylwestra Zycha – duchovního, který se velmi pravděpodobně stal takovou poslední obětí příslušníků polské tajné bezpečnosti. A to v samém závěru existence komunismu v zemi – v červenci 1989.

Sylwester Zych se narodil 19. května 1950 v Ostrówku, obci položené na severovýchod nedaleko od Varšavy a byl nejstarším ze třech dětí. Otec pracoval jako švec a zemřel, když Sylwestrovi bylo 16 let. Rodiče byli chudí, ale pracovití a zbožní lidé. Dětství prožil Sylwestr v Lipinkach, obecnou školu navštěvoval v Duczkach a potom závodní školu a elektrotechnickou pŕmyslovku v Zielonce. Po smrti otce se snažil matce co nejvíce pomáhat, aby zastal jeho místo. Po maturitě se rozhodl pro kněžské povolání a v září 1970 nastoupil do kněžského semináře ve Varšavě. Během pobytu v semináři prošel také vojenskou službou. Podle vzpomínek spolužáků měl zdravotní problémy, býval neklidný, křičíval ze spaní, hodně kouřil a pil ve větším množství kávu. Uměl se rozdělit s druhými, býval skromný, spíše v pozadí, neupozorňoval na sebe. Kněžské svěcení mu udělil v roce 1977 kardinál Stefan Wyszyński. Následně pracoval jako kaplan v několika farnostech v blízkosti Varšavy. Farníci jej hodnotili jako poctivého a obětavého kněze, který se věnoval hlavně mládeži.

Na straně svobody

Zych nikdy neskrýval své protikomunistické názory a ještě na konci 70. let, kdy působil ve farnosti Tłuszcz, se dostal do prvního konfliktu s režimem. Tehdy prosazoval, aby ve škole i mateřské škole visel na zdi kříž, což bylo za ateistického komunistického režimu nejen v Polsku samozřejmě nežádoucí. V květnu 1981 nastoupil ve farnosti sv. Anny v Grodzisku Mazowieckim. Brzy se připojil k Solidaritě a ve svých kázáních kritizoval pošlapávání svobody. Svou kritiku

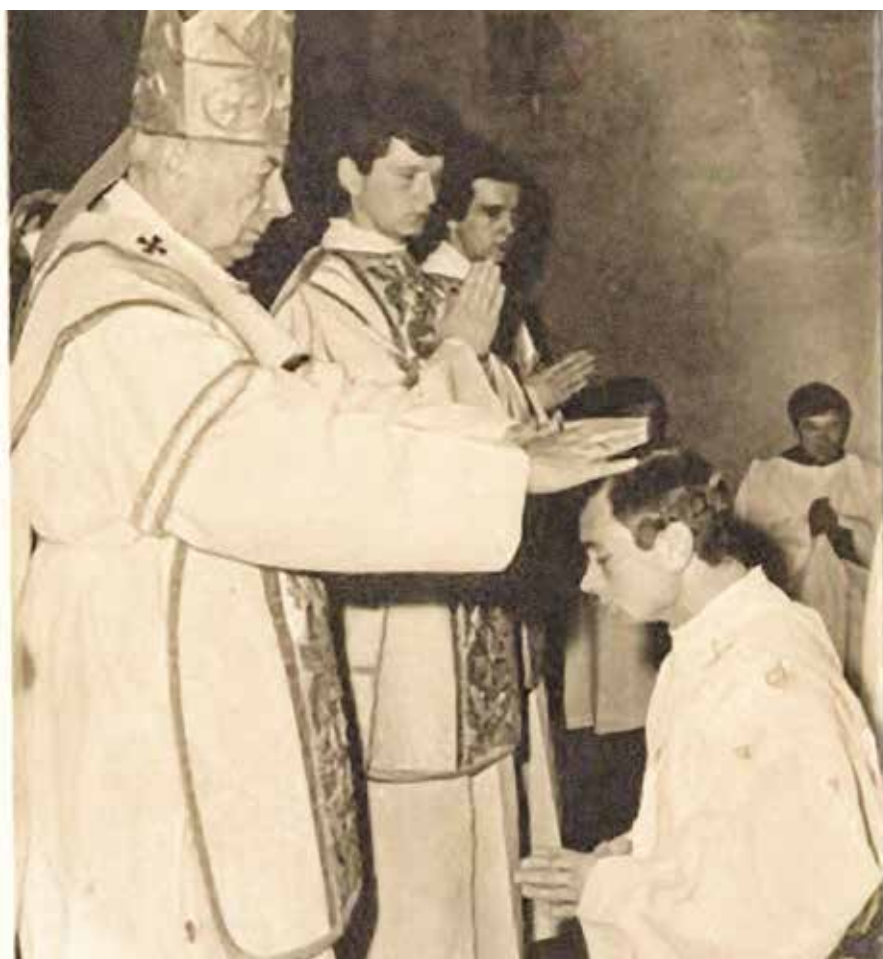

Foto: kobyłka.pl

režimu zintenzivnil zvláště po 13. prosinci 1981, kdy byl v Polsku vyhlášen výjimečný stav a následovalo tvrdé zatýkání a perzekuce opozice. P. Zych připomínal věřícím, že mají vůči své vlasti a státu povinnosti, ale mají také svá práva a svobodu, která mají vyžadovat.

Smrt seržanta Karose

V únoru 1982 jej navštívili mladíci, kteří se hlásili k ozbrojené protikomunistické

skupině Ozbrojených sil Zemské armády a požádali jej o ukrytí pistole. Hovořili o tom, že chtějí i se zbraní v ruce bojovat proti režimu, který tak tvrdě postupuje proti svým kritikům a dopouští se na nich násilí. Mluvili o smělých plánech na osvobození internovaných členů Solidarity, o malování protikomunistických hesel na zdi, zastrašování příslušníků tajné policie a milice. Kněz je pohostil, vyslechl, příliš ale jejich romantickým plánům nevěřil

a snažil se je odvrátit od zbytečného prolévání krve a násilností. Oba mladíci však nezůstali jen u deklarovaných výhrůžek příslušníkům SB. 18. února 1982 se pokusili ve Varšavě zabavit zbraň uniformovanému příslušníkovi policie seržantu Z. Karosovi a při zbytečně vyprovokované potyčce v tramvaji jej smrtelně postřelili. Oba pachatele pak zatkla policie 4. března, kněze v brzkých ranních hodinách následující den. P. Zych byl odsouzen se soudní skupinou mladíků, kteří se zapojili do protikomunistického odboje, za příslušnost k této organizaci a držení zbraně na 4 roky, po odvolání mu byl trest zvýšen u Nejvyššího soudu na 6 let. Sedmnáctiletý Robert Chechłacz, který policistu zastřelil, byl odsouzen na 25 let odnětí svobody, ostatní členové skupiny k trestům od 2 do 13 let.

Až nastane pravý čas, zemřeš

P. Zych byl vězněn v Braniewie ve věznici se zostřeným režimem, mimo jiné 9 měsíců strávil na samotkách. Později byl převezen do věznice v Barczewu. Dozorci se na něj zaměřili a šikanovali jej. Během výkonu trestu byl 41 krát disciplinárně trestán – často za naprosto banální prohřešky např. za nedostatečné ustlání lůžka či odpočinek v nepatřičnou dobu. Během výkonu trestu mu bylo zakazováno poslouchání nedělní mše v rádiu, odpírána korespondence, kontakty s rodinou. Bachaři mu ničili věci ke sloužení mše svaté, byl mu odpírán kontakt s lékařem. Krátce po procese jej navštívil pracovník SB a sdělil mu mezi čtyřma očima, že jej zlikvidují. Mohli by to prý udělat hned ve vězení, ale bylo by to příliš evidentní, po propuštění nastane ten pravý čas. P. Zych o těchto děsivých výhrůžkách informoval spoluvězně. Jeho trýzeň ve vězení byla umocněna ještě útoky v médiích, mimo jiné prohlášením ministra vnitra gen. Czesława Kiszczaka, který v jednom z článků uvedl, že Zych se podílel na vraždě seržanta Karosa. Zychovo jméno vytáhli prokurátor i přísluš-

Foto: zyciepw.pl

ník SB G. Piotrkowski, hlavní obviněný při soudu s vrahy P. J. Popieluszka, aby poukázali na údajné zločiny kněží spjatých se Solidaritou a odvrátili pozornost od vraždy kněze. Tato nepravdivá prohlášení vycházela v tisku, byla vysílána v rádiu i televizi. Episkopát k nim mlčel, což P. Zycha velmi zraňovalo. Přesto nerezignoval a vymohl si oficiální svolení pro sloužení mše ve věznici, zřejmě první po převzetí moci komunisty po 2. světové válce v Polsku.

Zavři hubu, flandáku

Na svobodu byl propuštěn po amnestii v říjnu 1986, pravděpodobně díky machiavelistické dohodě komunistické vlády a polského episkopátu o zkrácení trestu pro viníky v kauze smrti seržanta Karosa (což se týkalo i P. Zycha), ale zároveň i pro vrahy P. Popieluszka. Při propuštění mu příslušníci SB zdůraznili, aby se nedopouštěl žádné protistátní činnosti. P. Zych měl vážné zdravotní problémy nervového původu, trpěl po-

ruchami spánku, dýchacími obtížemi a žaludečními vředy. Oficiálně pracoval jako kaplan v dětském domově Kongregace sester rodiny P. Marie ve Varšavě – Białołęce. Brzy se také zapojil do opozičních aktivit protikomunistické strany – Konfederace nezávislého Polska (Konfederacja Polski Niepodległej) a stal se jejím kurýrem a kaplanem ve Varšavě. (Jejímu předsedovi Leszku Moczulskemu, svému spoluvězni, sdělil výhrůžky smrti od příslušníka SB). Stále otevřeněji vystupoval proti režimu, sloužil stejně jako P. J. Popieleuszko mše za vlast, veřejně proklamoval svou podporu Solidaritě. Mimo jiné prohlásil, že Solidarita udělala za 16 měsíců své existence pro Poláky více, než komunisté za 40 let své vlády. Také spolupracoval se samizdatovými periodiky a v jednom z nich otiskl své vzpomínky na věznění. Reakce příslušníků SB na sebe nenechaly dlouho čekat: P. Zych nacházel záhy po propuštění pod dveřmi svého bytu nebo dostával poštou velmi hrubé anonymy typu: „Jestli, zkurvysynu, zase začneš, tak si to s tebou vyřídíme“, „Zavři hubu flandáku!“, „Modli se, tvé dny jsou už sečteny“ a do kláštera zvonily hluché telefony. Sestry vzpomínaly, že u kláštera často parkovalo auto s příslušníky SB.

P. Zych připomínal věřícím, že mají vůči své vlasti a státu povinnosti, ale mají také svá práva a svobody, která mají vyžadovat.

Foto: expresswolominski.pl

Blíží se můj den

Několikrát byl také zbit „neznámými útočníky“. V Zielonce po odsouzení mše za vlast v březnu 1989 jej napadli tři muži, kteří se mu snažili vlít do úst vodku, ale vyrušilo je projíždějící auto, jehož řidička přišla knězi na pomoc, a v květnu 1989 byl vážněji napaden a zbit u národního divadla ve Varšavě. Neustále žil v obavě o svůj život, a proto už v roce 1987 napsal a nahrál na magnetofon svůj testament. Mimo jiném v něm uvedl: „Cítím, že se blíží můj den – čas setkání s Pánem, který mě učinil svým knězem. Zůstávám v srdci se všemi, kteří touží po Polsku svobodném a nezávislém. Ať vám dobrý Bůh žehná a vede, abychom se mohli setkat po pádu komunismu.“

Konflikt mezi Solidaritou a dalšími opozičními organizacemi eskaloval v roce 1989. Narůstal počet stávek, Solidarita, podporovaná katolickou církví, získala uznání své existence a její zástupci byli přizváni k jednání s komunistickým vedením. To na základě dohod kulatého stolu vyhlásilo svobodné volby, které se uskutečnily 4. června 1989. Komunisté v nich sice utrpěli totální porážku,

ale nechtěli se s ní smířit. Gen. Czesław Kiszczak se měl stát premiérem, Wojciech Jaruzelski byl zvolen prezidentem. Země nastoupila nejistou a pozvolnou cestu k demokracii.

Kněz, který se upil k smrti?

Na konci června 1989 dostal P. Zych informaci, že bude přesunut do farnosti v Skierniewicach. Začátkem července odjel na tradiční týdenní dovolenou do Braniewa u Fromborku na sever Polska a pobýval ve farnosti u svého přítele P. T. Brandyse. 11. července – v době návštěvy amerického prezidenta G. Bushe v nedalekém Gdaňsku – bylo kolem dvou hodin v noci nalezeno v Krynicy Morskiej u nádraží tělo neznámého muže. Přivolaná lékařka se marně pokoušela o jeho oživení, místo nálezu těla a jeho

stav zdokumentoval místní příslušník policie. Následující den proběhlo v Elblagu za asistence policie ohledání těla a přátelé identifikovali P. Zycha. 14. července proběhla jeho pitva v Ústavu soudní medicíny lékařské fakulty v Gdaňsku. Účastnilo se jí 16 osob, včetně zplnomocněnce rodiny a byla rovněž nahrávána na kameru. Lékaři našli na těle 54 stop – oděrek, šrámů a zranění – především na krku, hlavě a obličeji, ale i na hrudi. Žádné z nich se však nejevilo jako vážné či smrtelné, ale stopy na hlavě vypadaly jako úder pálkou či podobným předmětem. V krvi a moči zemřelého bylo naměřeno přes 4 promile alkoholu, což je smrtelná dávka. Otrava alkoholem byla stanovena jako příčina smrti, přičemž v pozdějších prohlášeních bylo autoritativně konstatováno, že alkohol nebyl podán zemřelému násilím ani aplikován nitrožilně. Komunistická propaganda nechala okamžitě natočit televizní reportáž, v níž vypovídali dva barmani a servírka z diskotékového klubu Riviéra, kde měl kněz předcházející večer strávit večer ve společnosti neznámého muže. Údajně mu a jeho kumpánovi nalávali celý večer a měli každý vypít 10 velkých panáček tvrdého alkoholu. Kněz byl v reportáži vykreslen jako desperát, alkoholik, který se upil k smrti. Podle prohlášení komunistické vlády měl kněz po vypití litru vodky odejít z podniku a zemřít cca 300 metrů od podniku. Totožnost muže, se kterým měl P. Zych popíjet v podniku, nebyla zjištěna a nebyl nikdy vyslechnut. 18. července proběhl pohřeb zesnulého ve farním kostele v Duczkach u Wolomina, komunistické úřady akci utajovaly a postaraly se, aby se z pohřebních obřadů nestala protikomunistická demonstrace. Přesto se pohřbu zúčastnilo několik set osob, včetně delegátů Solidarity a KPN. Mezi příjezdějícími se objevil také transparent – „Nezabíjejte naše kněze“.

„Cítím, že se blíží můj den – čas setkání s Pánem, který mě učinil svým knězem. Zůstávám v srdci se všemi, kteří touží po Polsku svobodném a nezávislém. Ať vám dobrý Bůh žehná a vede, abychom se mohli setkat po pádu komunismu.“

„Žil podle evangelia a to bylo pro něj vším. Neměl rád zlo v jakémkoliv jeho podobě – hřích, ale i komunismus. Proto musel zemřít.“

Podivné vyšetřování

Následného vyšetřování se ujala prokuratura v Elblagu, následně varšavská prokuratura. Ta se obrátila mimo jiné na ministra vnitra Kiszczaka, s žádostí o zpřístupnění spisu, který na Zycha vedla od 70. let SB. O to více překvapující byla odpověď ministerstva vnitra – spis neexistuje. Později bylo zjištěno, že byl zničen. Brzy se ukázalo, že se objevily značné rozpory při vyšetřování – lišily se ohledací zprávy patologie z Elblagu a Gdaňska – první uváděla jen drobné oděrky, druhá 54 stop zranění, včetně zlomených žeber a úderů do hlavy. Kde se mohly na těle zemřelého vzít? Podle prokuratury si je kněz způsobil zřejmě v opilosti při cestě z baru a lékařka při marných pokusech o jeho resuscitaci. Další záhadou byla skutečnost, že kněz odjel z Braniewa v horkém červencovém dni v letní košili, ale nalezené tělo v Krynicy Morskiej mělo na sobě dle svědků teplou flanelovou košili. Pitevní protokol uváděl na nalezeném těle S. Zycha už opět letní košili. Došlo tedy k manipulaci s tělem zesnulého P. Zycha ze strany bezpečnostních orgánů a následným převezněním na místo nálezu, nebo dokonce o dvě těla? Zych měl na sobě při nalezení těla nezvykle krátké kalhoty a krátký vojenský pásek, které jeho blízcí na něm nikdy neviděli. Oficiální verze o smrti kněze v důsledku otravou alkoholem vylučovali také blízcí a přátelé zesnulého, kteří deklarovali, že vzhledem ke zdravotním komplikacím po propuštění z vězení, včetně astmatických obtíží, pil alkohol zcela výjimečně a v malém množství. Velmi zvláštní byla rychlá identifikace zesnulého oběma barmany, jejich přesné informace o tom, kolik toho a co onen osudný večer vypil, zatímco nikdo další z četných účastníků diskotéky si na přítomnost P. Zycha nepamatoval. Seděl na diskotéce onen večer vůbec P. Zych, nebo jen jemu podobný komplic SB, zatímco kněz byl už jinde vyslýchán nebo mrtev? Později se ukázalo, že jeden z barmanů

vystupoval v propagandistickém filmovém dokumentu pod falešnou identitou a měl problémy se zákonem. Netypické bylo také to, že tělo nalezeného muže, jehož se pokoušela lékařka oživovat, bylo velmi chladné, což v teplé letní noci, navíc při údajné otravě alkoholem rovněž nesouhlasilo s oficiální verzí úmrtí dle prokuratury. Oficiální verze prokuratury úmrtí kněze v důsledku otravy alkoholem měla v sobě řadu zásadních nedostatků. Když se začali zabývat kauzou smrti P. Zycha v roce 1990 dva novináři – Zbigniew Branach a Jerzy Jachowicz – a poukazovali na evidentní rozpory závěrů vyšetřování, jeden z nich byl napaden a zbit „neznámými útočníky“ do bezvědomí a u druhého došlo k požáru domu, při němž zemřela jeho žena. Náhoda? Zřejmě nikoli.

Neměl rád hřích a komunismus

V případě P. Zycha se jednalo evidentně o politicky motivovanou vraždu. Je paradoxní, že k ní došlo v situaci, kdy komunistický režim už skomíral. Nešlo však o jediný takový případ. Připomeňme podobné osudy kněží Stefana Niedzielačka a Stanisława Suchowolce. Příslušníci SB, kteří dobře věděli, že se uzavírá jejich kapitola moci a rozpadá se systém, jemuž sloužili, si vyřizovali účty a mstili se. Dobře vystihl příčinu vraždy P. Zycha kněz Leon Kantorski: „Žil podle evangelia a to bylo pro něj vším. Neměl rád zlo v jakémkoliv jeho podobě – hřích, ale i komunismus. Proto musel zemřít.“

Vojtěch Vlček

Mgr. Vojtěch Vlček, historik a pedagog, spolupracovník Ústavu pro studium totalitních režimů

TRADICE OTCŮ

Z výkladu sv. Tomáše Akvinského o apoštolském vyznání víry: Na kříži nechýbí žádný příklad ctnosti

Nač bylo potřebné, aby pro nás Syn Boží trpěl? Bylo to velmi potřebné, a to z dvojího hlediska: jako lék proti hříchům a jako příklad pro naše jednání. Jako lék proto, že skrze Kristovo umučení nalézáme lék proti všemu zlu, do něhož upadáme svými hříchy.

Ale neméně užitečný je i příklad. Neboť Kristovo umučení stačí k tomu, aby úplně formovalo náš život. Kdo chce žít dokonale, nemusí dělat nic jiného než pohrdat tím, čím Kristus na kříži pohrdl, a usilovat o to, oč Kristus usiloval. Vždyť na kříži nechýbí žádný příklad ctnosti.

Hledáš-li příklad lásky: *Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo za své přátele položí svůj život.* To učinil Kristus na kříži. A tak když on vydal svůj život za nás, nemá být příliš těžké snášet cokoli zlého pro něho.

Hledáš-li trpělivost, nalezneme se nejvíce na kříži. Trpělivost se totiž stává velkou dvojím způsobem: buď když někdo snáší trpělivě něco velikého, nebo když snáší něco, čemu se mohl vyhnout, ale nevyhnul. A Kristus snášel na kříži něco velikého, a to trpělivě, neboť *když trpěl, nevyhrožoval; jako ovce vedená na porážku neotevřel ústa.* Veliká je tedy Kristova trpělivost na kříži. A proto *vytrvale běžme o závod, který je nám určen. Mějme oči upřeny na Ježíše: od něho naše víra pochází a on ji vede k dokonalosti. Místo radosti, která se mu nabízel, vzal na sebe kříž a nic nedbal na urážky.*

Hledáš-li příklad pokory, pohleď na Ukřižovaného. Neboť Bůh chtěl být souzen od Poncia Piláta a zemřít. Hledáš-li příklad poslušnosti, následuj toho, který byl poslušný Otce až na smrt: *Jako se celé množství stalo neposlušností jednoho, totiž Adama, hříšníky, tak zase poslušností jednoho se celé množství stane spravedlivými.*

Hledáš-li příklad pohrdání pozemskými věcmi, následuj toho, který je *Kráľ králů a Pán pánů, v němž jsou skryty všechny poklady moudrosti a poznání; na kříži visí obnažen, posmívají se mu, plivají na něj, bijí ho, je korunován trním a nakonec napájen octem a žlučí.*

Ať tedy nelpíš na oděvu ani na bohatství, neboť *rozdělili si mé šaty; ani na počtách, neboť on zakusil posměch a bití; ani na hodnostech, neboť upletli korunu z trní a vsadili mu ji na hlavu; ani na počtích, neboť mě v žízni napojili octem.*

NADĚJE – VLASTNOST CHARAKTERNÍHO ČLOVĚKA

Představujeme 28 vlastností (ctností), kterými je budován dobrý lidský charakter, jak je přednášel pro mladé v Univerzitním pastoračním centru v Bratislavě kněz P. Milan Bubák SVD.

To, co přivedlo židovské předky Marka a Elizy v dávných dobách do Ameriky byla naděje, konkrétně naděje na lepší život. Naděje těch dvou – Marka a Elizy – se však týkala zcela něčeho jiného. Nedoufali ani tak moc v lepší život, spíše v něco mnohem většího a těžko definovatelného: v to, co by uspokojilo jejich nejhlubší touhy.

Mark vyrůstal v Los Angeles. Jeho rodiče byli hrdí na svůj původ, ale byli to spíše jen tzv. „kulturní židé“. O víru, ze které opravdové židovství vyrostlo, se nezajímali. Velice uznávali Marxe, Freuda a Einsteina, které pokládali za jakousi „svatou trojici“ pro všechny osvícené židovské ateisty. Co se týkalo náboženství, pokládali za samozřejmý výrok Marxův, že náboženství je „opiem lidstva“.

Štěstí i zklamání

Markovo dětství bylo v podstatě šťastné. Na gymnáziu odmaturoval s vyznamenáním a získal stipendium na prestižní univerzitě. Avšak po pár měsících – deprimovaný a zmatený – studia zanechal. Byla polovina šedesátých let, čas, kdy se americkými univerzitními kampusy valila vlna tzv. protirevoluce (kontrarevoluce?). Mark se ocitl v jejím středu, plný nadšení pro tzv. antiestablishment, hnutí, které bojovalo proti všem formám struktury a obvyklým formám americké kultury. Materiální úspěch jej přestal zajímat. Začal hledat něco smysluplnějšího, čemu by se dal zasvětit život. Neměl však nejmenší ponětí, co by to mohlo být a ještě méně jak toho dosáhnout. Bezprostřední svět kolem mu nabízel iluze a zklamání, nikoli naději.

Pád na dno

Eliza se narodila v malém městě ve středozápadní Americe také židovským rodičům, jejichž vztah k náboženství byl ještě vlažnější než v případě rodičů Mar-

Foto: Evan Kirby / Unsplash

kových. Když jí bylo osm nebo devět let, nepřála si nové kolo nebo další hračku, ale nejvíc ze všeho si přála sourozence. To bylo to jediné, co si z dětství pamatovala ještě jako dospělá: jak moc toužila po sourozenci a že jí dopřán nebyl. Během nepokojů v šedesátých letech odešla z domu do Kalifornie. Otevřela se naplno všemu co viděla a co zažívala. A nasávala plnými doušky. Ve dvaadvaceti letech se náhle ocitla v Mexiku. Jela tam, aby si nechala udělat potrat. A to byl okamžik, kdy zažila pád na dno. V té chvíli cítila, že jí život už není schopen nabídnout zcela nic, čeho by se mohla zachytit. Její naděje a sny jakoby zemřely s jejím nenarozeným dítětem. Nebyla si dokonce jistá už ani tím, zda touží ona sama ještě žít.

Jak Mark, tak Eliza hledali něco, co by jejich životům dalo smysl a uspokojilo jejich nejhlubší touhy. Hippie hnutí profrčelo, ale „obyčejný svět“ s jeho vtrvalým důrazem na materiální úspěch nebyl pro ně nijak přitažlivý. Nezávisle – v tomto momentě se ještě neznali – se

dověděli o jednom novém společenství v severní Kalifornii, jehož cílem bylo „dělat vše pro děti“. Stali se členy z přesvědčení, že je to místo, kde by mohli najít, co tak moc hledají.

Pořád jim něco chybělo

Vzali se po roce setkání v komunitě. Svatba se konala roku 1969 v židovské synagoze, kterou Eliza občas navštěvovala jako dítě. Ale i tak docela šťastní nebyli. Ač se naplno oddali jeden druhému a ač se maximálně věnovali dětem, cítili, že jim stále ještě chybí něco podstatného. Jejich hledání vůbec neskončilo. Netušili, jak daleko je zapotřebí ještě jít. Četli Písmo a našli dost pokory, ale jejich vyprahlou se jen stupňovala. To, co v duši tehdy prožívali, snad nejlépe vyjadřovala věta C. S. Lewise: „Nyní se nacházíme na rubu světa, na nesprávné straně dveří. Rozeznáváme sice svěžest a čistotu rána, ale to nás nedělá ani svěžími, ani čistými. Nemůžeme se sjednotit s nádherou, kterou vidíme. Avšak každičká stránka

Nového zákona křičí, že tomu tak stále nebude. Jednoho dne, bude-li to Boží vůle, to všechno získáme.“

Členové nové komunity, oddaní práci pro děti, se zavázali pracovat jménem (ve jménu) nenarozených. K velkému překvapení zjistili, že jedinou náboženskou organizací, která podporovala jejich snahy „dělat vše pro děti“, byla katolická církev. Eliza do ní brzy vstoupila. Mark nikoli. Místo toho se vrátil do svého rodného města Los Angeles.

Role Matky Boží

Mark velmi toužil vrátit se k manželce a rodině, ale věděl, že to bude možné, jen když se stane katolíkem. Nemohli přece jako manželé v tak zásadní záležitosti stát každý jinde. Zároveň mu bylo jasné, že rozhodne-li se do církve vstoupit, udělá to jen tehdy, až bude plně přesvědčený, že věří tomu, co církev učí. Byl upřímný a nechtěl povrchnost. Nějak intuitivně však věděl, že katolická víra je něco, co si zaslouží respekt. Nebyl však ještě na ten krok připravený. Jednoho dne, když byl právě v kostele sv. Terezie z Avily v centru Los Angeles, byl Mark náhle hluboce zasažen sochou P. Marie. Byla to socha matky, která drží v náručí své dítě. Socha tiše vyzařovala mateřskou laskavost, ochranu a pomoc. Ještě víc byl pohnut, když si přečetl nápis na podstavci. Ačkoli v této fázi své cesty neměl ponětí o tom, co mu těmi slovy má být sděleno, přitahovala jej, byla přesvědčivá a zároveň byla zdrojem nesmírné naděje. Týden co týden se k soše vracel a v modlitebním duchu opakoval slova, která byla napsána na podstavci: „Do tvých rukou vkládám svou věčnou spásu, tobě svěřuji svou duši!“ Trvalo dlouho, než pochopil, aniž by si to uvědomoval, že se těmito slovy zasvětil Marii, Matce Boží.

Návrat

Kaplan kostela, kněz nevšední „všednosti“, jak jej později popsal, přivedl Marka k víře a pokřtil jej. Mark se vrátil ke

„Do tvých rukou vkládám svou věčnou spásu, tobě svěřuji svou duši!“ Trvalo dlouho, než pochopil, aniž by si to uvědomoval, že se těmito slovy zasvětil Marii, Matce Boží.

Foto: anujatilj / Pixabay

Mark byl náhle hluboce zasažen sochou P. Marie. Byla to socha matky, která drží v náručí své dítě. Socha tiše vyzařovala mateřskou laskavost, ochranu a pomoc.

své ženě po devítiměsíčním odloučení. Roku 1975 se nechali katolicky oddat. V dalším roce se stali členy Třetího řádu sv. Dominika. Jejich komunita se přestěhovala do New Hope v Kentucky, kde Mark a Eliza pokračují dosud ve svém apoštolátu poskytování pomoci nenarozeným dětem a naděje ženám s těžkým těhotenstvím. 7. dubna 1989 se jim narodilo desáté dítě. Dali mu jméno Naděje na počest ctnosti, která je podpírala a vedla na jejich vytrvalé, ač spletné, cestě směrem k lásce a životu.

KOMENTÁŘ

Nad vstupem do pekla se na majestátním oblouku nad hlavní bránou nachází

temnými barvami napsaný nápis, který Dantemu způsobil třesavku. Římský básník, obraceje se ke svému průvodci, říká: „Učiteli, tato slova mají krutý smysl!“ Vskutku krutý. Slova „Opusť všechnu naději, ó ty, kdo sem vstupuješ!“ vyjadřují nejhlubší podstatu pekla – život bez naděje. Shakespeare mluvil o zoufalém, nešťastném člověku, který poté, co odmítl svůj vlastní úděl, upadne do živého pekla: „A když padne, padne jako Lucifer, aby již nikdy nedoufal.“ Být bez naděje znamená být v pekle. Lidé, žijící bez naděje ať jsou živí nebo mrtví – nezáleží na tom – žijí v pekle.

Bez naděje to nejde

Jak by asi žil člověk, kterého například odsoudili do vězení, a neměl by naději, že se odtud někdy dostane? Anebo člověk, který jde na operaci bez naděje, že se podaří? Nebo člověk, který žije v násilném vztahu, ale bez naděje, že je možná

Foto: 12019 / Pixabay

Jak by žil člověk, kterého odsoudili do vězení, a neměl by naději, že se odtud dostane? Anebo člověk těžce závislý – na alkoholu, drogách či sexu? Ať je člověk věřící nebo nevěřící, to, co jej žene vpřed i v těžkých „beznadějných“ chvílích, je naděje na změnu.

změna, která skutečně nastane? A člověk, který je osamělý, ale nemá naději, že může někdy získat přátelství? Nebo člověk, který je těžce závislý – například na alkoholu, drogách či sexu – a tato závislost je pro něho velkým břemenem a on nemá naději na možnou pomoc? Ať je člověk věřící nebo nevěřící, to, co jej žene vpřed i v těžkých „beznadějných“ chvílích, je naděje na změnu. My lidé jsme v nehlubším slova smyslu tvory naděje. Neschopnost doufat je pro člověka zdrcující a rozkladná a vtahuje jej do nesnesitelného utrpení.

Iluze naději nenahradí

Je třeba si ujasnit pojmy. Je rozdíl mezi ztrátou naděje a ztrátou iluzí. Herec Woody Allen jednou poznamenal, že „manželství je ztráta naděje“.

Pokud měl na mysli, že manželství způsobí ztrátu marných a neodůvodněných iluzí, měl pravdu. Avšak ztráta iluzí není totéž co ztráta naděje. Skutečnou naději často pochopíme až se to, co jsme původně za naději pokládali (iluze, její klamavá náhražka) rozbije zklamáním. Ztráta iluzí, ke které často dochází v manželství, není smrtí naděje, když se

její pomocí manželský pár naučí přijímat nedokonalosti jeden druhého a když přijme požadavky skutečné, opravdové lásky.

Skutečnou naději zklamání nerozdrť. Po pravdě řečeno: skutečná naděje se nejčastěji rodí právě v těžkostech, utrpeních a zklamáních. Jak říká Chesterton: „Pokud jsou věci nadějně, je naděje prázdným slovem a otrápanou frází. Ale když se vše ukáže beznadějným, začne být naděje jedinou silou. Naděje – tak jako všechny křesťanské ctnosti – je ctnost sice neracionální, ale nezastupitelná.“

Podstata ctnosti

Tak zvané „naděje“ člověka jsou schopné zastínit jeho skutečnou NADĚJI. Když se mu jeho malé naděje nesplní, když jedna za druhou začnou krachovat, může se dostat do nebezpečné situace, že zapomene na to, co je v jeho životě nejdůležitější a může upadnout do beznaděje, nebo dokonce do úplného zoufalství. Pak se může stát, o čem často čteme v novinách: sportovec spáchá sebevraždu, protože nebyl přijat do Národní basketbalové asociace, nebo hráč (gambler) se uchýlí k násilí, protože přišel o velké peníze, nebo herečka, která padne do těžké

deprese, neboť jí nepřidělili hlavní roli ve filmu. Ve filmovém prepise díla Kathari-ny Anne Porterové Loď hlupáků (Ship of Fools), jeden zoufalý, vnitřně roztráštěný notorický alkoholik vysvětluje svému nepijícímu a vyrovnanému kámošovi, že jediným důvodem k opětovnému pití bylo, že se mu nepodařilo proměnit přihrávkou při fotbalu a on nedal gól.

Vidět to důležité

Dost často se chytáme triviální naděje. Doufáme, že bude dobré počasí, abychom mohli jít do přírody opékat, nebo že naše mužstvo vyhraje důležitý zápas, anebo že vyhrájeme něco v loterii či se staneme slavnými v Super Star. V pořádku, takové naděje jsou součástí našeho života. Nesmíme však ztratit ze zřetele jednu, základní naději, které musí být všechny ostatní podřízené: naše bytí bude jednoho dne pokojné, budeme zažívat pocit dokonalého naplnění. Toto je naše vzdálená naděje. Je to naděje, která – jak uvádí spisovatel Keats – přesahuje „všechny, i ty nejbujnější z našich snů“, která je reálná a která má opravdu své naplnění. Pro křesťana je tímto místem Boží království, které je věčné, je splněním veškerých nadějí v nejdokonalejší podobě. Sv. Pavel k tomu říká: „Ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani na lidskou mysl nevstoupilo, co Bůh připravil těm, kteří ho milují.“ (1 Kor 2,9)

Konec planých nadějí

Dále se dost často upínáme k marnivým (marným, planým) nadějím, nakupeným na kluzkém svahu pýchy. Přesně tak, jak platí, že pýcha předchází pád, i plané naděje nám připravují podobně nešťastný osud: „Toto je stav člověka: dnes se zahálí jemnými poupaty nadějí, zítra rozkvetou a objeví se na nich jemná kvítka poct a potěšení. Třetí den přijde mráz, smrtící mráz... A ve chvíli, kdy si myslel, naplněn jistotou, že se mu daří, jeho naděje se zřítí, vše, co mu daly, se zničí a pak přijde pád...“, píše Shakespeare. Ano, takto končí plané naděje, touhy po vysokých počtech, marnivé naporování. Je to hluboký krach.

Perspektivy v potížích

Naše naděje potřebuje potíže, aby ji

oživily a probudily, trpělivost, aby ji vyzkoušela, společenství, abychom cestou k ní měli oporu a pomoc a Boha, aby nás skrze ni vedl a správně usměrňoval. Svě naděje musíme také čistit. Tehdy, kdy oddělujeme povrchní od podstatného, prchavé od trvalého. Jak praví Herman Melville: „Naděje je člověku důkazem, že je nesmrtelný. Je to zápas a osvobození duše od toho, co je pominutelné, a růst a upevňování se v tom, že je nasměrovaná k věčnosti.“ K tomu, abychom pochopili naději, potřebujeme perspektivu.

Foto: JolEnka / Pixabay

Správný žebříček

Zažíváme přílivy naděje, které však pomínou s etapami života. Jiné jsou naděje chlapce, jiné mladého muže, jiné člověka středního věku, jiné starce. Každý věk má své naděje. Je jim třeba naslouchat a je potřeba za nimi jít. Avšak všechny je nutné seřadit do správného pořadí ve smyslu naděje, která je konečná, definitivní, věčná a plnohodnotná.

V tomto smyslu nás krásně učí Ježíš. Slovy: „Kdo přichází ke mně a nedovede se zříci svého otce a matky, své ženy a dětí, svých bratrů a sester, ano i sám sebe, nemůže být mým učedníkem“ (Lk 14,26), nás učí jak správně zařadit hodnoty a touhy našeho života do správné perspektivy. Je zapotřebí – obrazně řečeno – postavit je na přímku – potrubí, které mne spojuje s Bohem. Na jedné straně jsem já, na druhé Bůh. Mezi mnou a Bohem probíhá vztah (láska). Záležitosti, které jsou přísáté na tomto „potrubí“, dostávají tolik lásky, kolik jí proudí celkem mezi mnou a Bohem. A jakmile něco z toho pomine (rodič, manžel, dítě, práce, záliba, zdraví...) moje naděje se nezřítí. Neboť ta hlavní konstrukce (já – Bůh) se nezřítí. Zkoušky a ztráty v mém životě mne budou čím dál tím víc směřovat k tomu, co je nejpodstatnější.

Věčnost a naděje

Konečná, definitivní naděje přesahuje všechny naše naděje časné. Je to naděje, která přesahuje náš pozemský život. Faktem, který je nutné přijmout je poznání: ať dosáhneme čehokoli, ať se ocitneme kdekoli, ať se třeba splnily i všechny naše časné naděje, vždy se budeme cítit nedokonalými a nenaplněnými. Vždy a neu-

Ať dosáhneme čehokoli, ať se ocitneme kdekoli, ať se třeba splnily i všechny naše časné naděje, vždy se budeme cítit nedokonalými a nenaplněnými. Poslední naděje spočívá v Bohu.

stále budeme doufat v lepší příští. Tato naděje s věkem nepomine. A to je dobře.

Naše neuhastitelná niterná touha po plnosti je pro duchovní autory přirozeným důkazem věčnosti. Kdyby věčnost neexistovala, jak by pak bylo možné takovou touhu vysvětlit? Nebylo by k smíchu, že se rodíme s velkými, často až nepřekonatelnými, touhami a ty by neměly být naplněny? Lidé hledají naplnění v rozličných věcech. O tom něco vědí závislí: alkoholici, narkomani, gambleři, lidé závislí na sexu, nakupování, na nezdravých vztazích, na práci apod. Sytí správný hlad nesprávným jídlem. Mnoho z nich (a v určitém smyslu jsme s různou intenzitou na tom všichni stejně) určitě souhlasí se sv. Augustinem, který věděl dost o falešných nadějích: „Pro sebe jsi nás stvořil, Bože, nepokojné je naše srdce, dokud v Tobě nespočine!“ Jestliže do nás někdo vložil touhu po totální plnosti, pak se tato touha splnit musí. A ten „někdo“ je Bůh. A On sám je naplněním, plností.

Ztráty nesmí vést k zoufalství

Křesťanská tradice hledí na člověka jako na „poutníka“, „vandráka“, Homo Viator. Vnímá jej jako bytost, jejíž poslední naděje spočívá v Bohu. Tak přesně to vyjádřil Kirkegaard, když ztotožnil beznaděj (zoufalství) se ztrátou věčnosti. Pozemská ztráta, tvrdí, nemůže být důvodem

k zoufalství. Dosažitelné věci – jím nazývané „bezprostřednost“ – jsou schopné člověka splést a zavinit, že si přestane uvědomovat věčnost. Když se člověku přestane dařit v tom, co povrchně pokládá za velmi důležité či dokonce nejdůležitější, může dospět k omylu, že má důvod k zoufalství. To je však fatální mylka. A podle Kirkegaarda je sama o sobě už zoufalstvím. Člověk ztratil perspektivu.

Ztráta naděje – zoufalství – znamená v konečném důsledku odmítnutí sama sebe a toho, k čemu je člověk určen. Je to upřednostňování věcí a iluzí před autentickým a věčným. Obnovit základní naději může jen tím, že se obrátí čelem k tomu nejskutečnějšímu a nejdůležitějšímu a obejmě to celou svou bytostí.

Jsi člověkem naděje? V co doufáš? Kam dáváš svou energii? Máš své naděje seřazené podle správné perspektivy? Když selžou, nekoleduješ si o zoufalství, protože na tvůj život padne černá tma? Je pro tebe věčnost majákem, který tvůj život udržuje ve správné perspektivě, dobře zakořeněným?

Přeložila Sylva Bernardová

Zpracováno podle DeMarco, Donald.

The Heart of Virtue: Lessons from Life and Literature Illustrating the Beauty and Value of Moral Character. San Francisco:

Ignatius Press, 1996.

EKUMENISMUS STŘÍZLIVÝM POHLEDEM

Hodnocení jakéhokoli jevu by mělo reflektovat výchozí stav věcí. Například postoj naprostého odmítání ekumenického úsilí mezi křesťanskými církvemi nebere do úvahy situaci Evropy v období Třicetileté války, kdy se konfesní rozdíly staly roznětkou nekončícího procesu masakrování obyvatelstva a ekonomického i duchovního rozvratu našeho kontinentu.

Bývá to pak často nepřízeň vnějších podmínek, jež za změněných okolností spojí ty, kteří by jinak stáli na opačných stranách barikády. V nacistické vražedné mašinérii koncentračních táborů se v zápase o holé přežití stíraly konfesní rozdíly obětí, trpících často za křesťanské vyznavačské postoje.

Tito stateční lidé nacházeli útěchu a oporu ve víře v Boha a v sílu spasitelského Kristova činu, ať šlo o vězně katolického nebo třeba evangelického vyznání. Není proto náhodou, že události Druhé světové války, kdy bylo ohroženo prakticky celé lidstvo, přivedly také katolickou církev do bezprostřední blízkosti do té doby již soustavně pěstovaného a organizačně rozvinutého ekumenického hnutí, jehož se dosud účastnily především církve pocházející z reformace a poněkud zdrženlivěji také církve křesťanského Východu stojící mimo jednotu s katolickou církví. Ta však jakoukoli účast na ekumenickém hnutí velmi dlouho sverpě a vytrvale odmítala.

Ve hře je něco drahého

Tento dřívější postoj katolické církve vyžaduje dnes především porozumění a nikoli úšklebky nad tím, jak byla Církev zpozdlá a až jako poslední přistoupila k něčemu tak nezpochybnitelně ušlechtilému, jako je ekumenismus. Nelze totiž zapomenout, že protestantská reformace znamenala ve svých důsledcích popření četných základních prvků struktury a života Církve. Ve hře bylo něco tak drahého a především nezbytného, jako jsou zejména svátosti, ale také legitimita církevních úřadů a svěcení, mariánská úcta, liturgie a tolik dalších projevů života a víry církve. Mnozí z těch, kdo se

nasazovali v protireformačním boji, byli mimořádně významnými duchovními osobnostmi svatého života. Takový Ignác z Loyoly nebo kardinál Bellarmin a zástupci dalších apoletů katolicismu, ale i papežové a další hierarchové, obhajující jedinečnost katolické církve, vtiskli životu a myšlení Církve nesmazatelnou stopu. Nemohou být jako postavy hluboké víry správně a úplně pochopeni, pokud se jejich tehdejší protireformační zápal považuje pouze za jakousi dobově podmíněnou libůstku či výstřelek. U těch, kteří postrádali jejich osobnostní velikost, jistě vystrkoval růžky i fanatismus, avšak obhajoba katolické víry a praxe v její celistvosti byla vždy především projevem lásky k Církvi a jejímu Pánu. S tímto naukovým dědictvím a zároveň při pohledu na organizační a věroučnou jednotu katolické církve oproti rozštěpenosti církví pocházejících z reformace není vůbec divu, že katolická církev považovala účast na ekumenismu za něco zbytečného, ba škodlivého.

Podmíněný optimismus?

Druhá světová válka skutečně znamenala významný obrat. Zatímco papež Pius XI. v encyklice *Mortalium animos* z roku 1928 ekumenismus ještě zásadně odmítá a jeho přívržence nazývá *panchristiani* (všekřesťané), za Pia XII. již byla vydána roku 1949 instrukce *Ecclesia catholica*, v níž se iniciativy ve prospěch ekumenismu schvalují a biskupům se ukládá nad nimi nejen bdít, nýbrž je i podporovat. Plná přihláška katolické církve k ekumenickému hnutí na Druhém vatikánském sněmu je pak programově zakotvena v koncilním dekretu *Unitatis redintegratio* z roku 1964. Tento dokument v sobě

Freska na pravoslavném kostele sv. Jana Křtitele, Neamț, Rumunsko. Foto: Radim Ucháč

nezapře dobově podmíněný optimismus, příznačný pro „zlatá“ šedesátá léta, a proto je také pochopitelné, že cílem ekumenismu nestanoví nic utopičtějšího než obnovení viditelné jednoty církve na této zemi, i když s vědomím, že něco takového není v lidských silách.

Všechny odvážné a ve své době novátorské výzvy katolíkům ve prospěch rozvíjení ekumenických aktivit však dekret doprovází bohužel zdaleka ne vždy respektovaným napomenutím, aby se věřící „zdržovali každé lehkomyšlnosti i nerozumné horlivosti, které by mohly poškodit opravdový pokrok jednoty“. Autentická ekumenická činnost „musí být plně a upřímně katolická, totiž věrná pravdě, kterou jsme přijali od apoštolů a Otců, v souladu s vírou, kterou vždy vyznávala katolická církev“ (UR 24).

Ekumenismus

Po prvotním nadšení z účasti katolické církve na ekumenickém hnutí se za více než půlstoletí stále více začaly projevat neuspokojivé tendence: oficiální rutina, svévolné excesy i přezíravý nezájem. Jalovou rutinou jsou poznamenána zejména zdvořilostní setkávání představitelů církví při rozmanitých oficiálních akcích. Ekumenické bohoslužby povětšinou prozrazují umělou vykonstruovanost a vyznačují se neautenticky vyznívajícím programy, jejichž hlavním smyslem je, aby se nikdo z účastníků v uhlazeném poklepávání na ramena neurazil. Celkový dojem bývá neslaný a nemastný. Ekumenismus je ovládnán stupňující se náboženskou korektností. Již se nesmí používat například pro koncilní dekret typické sousloví „odlučení bratří“.

Excesy jsou naopak běžnou součástí vzájemného styku s nekatolíky tam, kde jsou různé podoby svévolného porušování církevní disciplíny běžně praktikovány uvnitř samotné katolické církve. Jestliže se svátost Eucharistie podává v mnoha zemích běžně jakémukoli návštěvníku kostela, který přijde a nastaví ruce (příčemž ke zpovědi se tam již od pokoncilního období prakticky nepřistupuje), proč by nemohl přijímat bez problémů také kterýkoli nekatolický křesťan? Proto například nepřekvapí běžná švýcarská praxe „výměnného“ přijímání večeře Páně katolíky

Eucharistie však i za takových politováníhodných okolností zůstává platnou a je také jednou ze sedmi svátostí, o nichž katolická církev věří, že je slaví podle vůle Pána.

v evangelické modlitebně jednu neděli, střídavě s přijímáním Eucharistie evangelíky další neděli v kostele katolickém. Ukazuje se, že jádrem problému není až viditelný exces, nýbrž postupná ztráta stále více relativizované a soustavným zpochybňováním nahlodávané katolické víry.

Zaprášené formule

Co se týče nezájmu o ekumenismus, ten by mohl být privilegiem takového křesťanského společenství, jež disponuje všemi prvky, které koncilní dekret o ekumenismu považuje za potřebné a Pánem ustanovené. Je zjevné, že tímto společenstvím může být pouze samotná katolická církev, i když koncilní dekret přímo nehlasá – jak se do omrzení zdůrazňuje – zpětný návrat nekatolíků „do lůna“ katolické církve. Otázkou je, jak jinak ale dospět k nabytí podstatných církevních prvků jasně vyjmenovaných v dekretu: „Ježíš Kristus chce, aby jeho lid rostl věrným hlásáním evangelia a udělováním svátostí prostřednictvím apoštolů a jejich nástupců, totiž biskupů s Petrovým nástupcem jako hlavou.“ (UR 2)

Církev pocházející z reformace splňuje tato kritéria pouze hlásáním evangelia a jedinou platně udělovanou svátostí, totiž křtem. A kéž by skutečným hlásáním evangelia! Jestliže biblicky zakotvenou věroučnou stavbu reformačních církví již dostatečně podemílal liberální protestantismus předminulého století, dnes samu jejich křesťanskou identitu doslova rozežírání mor přejímání módních politicko-korektních agend genderismu, homosexualismu, multikulturalismu, environmentalismu a dalších. Zvěst o smrti a vzkříšení Krista je zasuta do zaprášených vyznavačských formulí, uznávaných pouze jako zašlé dědictví minulosti. Zato biskupka žijící církevně oddaná se svojí družkou a nechávající odstraňovat kříže z modliteben, aby nebyli uráženi vyznavači jistého nekřesťanského náboženství, je ilustrativním příkladem tohoto současného trendy přístupu.

Je třeba jednoznačnosti

Je zřejmé, že modely fungování církve odlišné od toho, v němž žije a působí katolická církev, nemohou přinášet dlouhodobě uspokojivá a funkční řešení při současném zaručení základní věroučné jednoty. To nebrání mystifikacím, že koncil údajně opustil výlučnost a jedinečnost katolické církve pro spásu, tedy její soteriologickou exkluzivitu, onu „samospasitelnost“. Opravdu je tomu tak? K jakým dezinterpretacím a pokřívání je třeba se uchýlit, jakého „ducha koncilu“ je třeba přizvat, aby se zkomolil zcela jasný význam zásadní věroučné teze dekretu: „Neboť jedině prostřednictvím katolické církve, která je všeobecným nástrojem spásy, je dosažitelná plnost všech prostředků spásy. Věříme totiž, že jedině apoštolskému sboru, jemuž stojí v čele Petr, světil Pán všechno bohatství Nového zákona, aby ustavil jedno Kristovo tělo na zemi, k němuž se potřebují plně přivtělit všichni, kdo už patří nějakým způsobem k Božímu lidu.“ (UR 1,3).

Protože se však právě tato klíčová skutečnost opatrnicky zamlčuje, vyjadřuje mnoho katolíků obavy, že sama nastoupená cesta k ekumenické jednotě nebyla z katolické strany rozumným rozhodnutím, a vše co souvisí s ekumenismem tito věřící také ignorují. Nemuselo by tomu tak být, pokud by sama katolická církev dávala jednoznačně najevo, že důsledně a nezkráceně věří tomu, čemu věřit má, a bez znejistujícího zamlžování to hlásala.

Stanislav Příbyl

P. Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., J.C.D., vysokoškolský pedagog a teolog, vědecký pracovník, odborník na církevní právo

LIMITY NAŠICH MOŽNOSTÍ

„Dnešní svět má hrozně zbytnělé ego. Zvykli jsme si, že vše máme, že všechno jde. Naše civilizace je tak neuvěřitelně rozfrňaná, že jakmile narazíme na limit – strop našich možností, můžeme se zbláznit vzteky. Ale limity vždycky budou, protože jsme se narodili jako lidi, a ne jako všemohoucí Bůh. To současný člověk zoufale nechce vidět. Protože JÁ jsem nejlepší. JÁ a moje ego, JÁ a moje svobody, JÁ a moje potřeby,“ citovala režiséra Jiřího Stracha *MF Dnes*.

My naopak nebudeme citovat z rozhovoru *Aktuálně.cz* s polskou režisérkou Agnieszkou Holland, která na stará kolena lehce propadla feminismu. Asi i proto je pod rozhovorem pěkný postřeh diskutujícího jménem Zikmund Kasik: „Za mlada jsem platonicky přilnul k hnutí hippies. Ti neuznávali platné konvence a tabu, propagovali lásku na sta způsobů, snažili se bratřit rasy, experimentovali s drogami. Možná tak přispěli k dnes propagované multikulturalnosti a všeobjímající toleranci. Ale zásadní rozdíl mezi nimi a nynější kulturou je, že se nesnažili nikoho omezovat a nutit, aby si myslel to, co oni. **Kdežto dnes se z některých bývalých tabu a novátorských myšlenek, které byly pouhými alternativami, staly příkazy a normy.**“

A do třetice kultura, nebo spíš „kultura“. Britský herec Dominic West se nechal slyšet, že by bylo „cool“, kdyby příští James Bond byl transgender osoba. „Tak určitě“, dodejme sportovním slangem – a ještě k tomu nekuřák, černoch, buddhista, vegetarián, který třídí odpad, jezdí elektromobilem a všechny trable místo revolvem řeší diskusí u kulatého stolu.

Na hranici svých limitů teď jde i příroda. Loňský rok byl u nás nejteplejší od roku 1775. Snad to přiměje k zamyšlení tento národ, který je na světové špičce v plýtvání vodou formou zahradních bazénů (má ho každá třetí chalupa). A když

Foto: Maryam62 / Pixabay

ne, přijde krize, v níž se našťestí často rodí naděje. Jak napsal Jiří Peňás na *Echo24*, možná právě obří erupce sopky na Jávě roku 1815 a následný chlad a hladomor kvůli „zakrytí“ Slunce vedly kněze Josepha Mohra a učitele Franze Xavera Grubera k tomu, aby složili nadějeplnou a jednoduše geniální píseň *Stille Nacht*. Poprvé zněla přesně před 200 lety a nezošklivily nám ji ani obchodníci, kteří ji jako „support“ prodeje pouští už od října.

To čestí pravoslavní mají výhodu, že své Vánoce (6. ledna) prožívají už bez komerčního cirkusu. A pro milovníky Východu je tu i další dobrá zpráva. V Boskovicích letos postaví **srdce obeprnuté křížem** jako připomínku 100. výročí narození tamního rodáka kardinála Špidlíka. Podle něj by se příliš racionální Západ se svým technickým myšlením měl

inspirovat východní „spiritualitou srdce“. Možná proto si teď ve státní televizi ruský patriarcha Kirill vzal „na paškál“ závislost na mobilech a varoval před nebezpečím moci, která vznikne kontrolováním lidí přes tato zařízení.

K alespoň něčemu pozitivnímu se svůj mobil pokouší přinutit starosta Lukavce u Pacova František Pinkas, když si jako vyzváněcí melodii nastavil znělku Vatikánského rozhlasu (autorem je brněnský skladatel Jan Kunc). A podobně kreativní se pokouší být i *Charita*, která pro Tříkrálovou sbírku vymyslela vtipné heslo, motivující k účasti na sbírce zejména pubertáky: „Ukaž, že jsi king!“

Poučení? Být tvůrčí v rámci limitů, mít srdce obeprnuté křížem a neřídít se strachem, ale Strachem.

(hm)